



بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران  
سبقت‌گامی

«سال ۱۳۹۲، سال حامیه‌ی سیاسی، حامیه‌ی اقتصادی»

شماره: ۹۲/۲۴۲۵۵۳

تاریخ: ۱۳۹۲/۰۸/۱۶

۱۰ برگ

شماره:

تاریخ:

پیوست:

جهت اطلاع مدیران عامل محترم کلیه بانک‌های دولتی، غیر دولتی (به استثنای بانک‌های قرض‌الحسنه

رسالت و مهر ایران)، شرکت دولتی پست‌بانک و مؤسسه اعتباری توسعه ارسال گردید.

با سلام،

احتراماً؛ در اجرای تکلیف مقرر در جزء «پ» ذیل بند (۱۲) تصویب‌نامه شماره ۴۹۵۱۵/۱۱۸۳۲۲ مورخ ۱۳۹۲/۶/۲۱ هیأت محترم وزیران در خصوص رفع موانع تولید، سرمایه‌گذاری و اشتغال و ایجاد تحرک اقتصادی و بهبود فضای کسب و کار، شورای پول و اعتبار در یک‌هزار و یکصد و شصت و ششمین جلسه مورخ ۱۳۹۲/۸/۷ و در چارچوب اهداف و برنامه‌های دولت محترم تدبیر و امید، «آیین‌نامه تسهیلات و تعهدات کلان» را به شرح پیوست با رویکرد روان‌سازی امور مربوط به دریافت تسهیلات، رفع موانع موجود در تأمین مالی طرح‌های ملی و بنگاه‌های بزرگ اقتصادی کشور و همچنین انطباق آن با مقتضیات و شرایط جدید محیطی از جمله تحولات به وقوع پیوسته در بازار ارز و افزایش هزینه‌های طرح‌های سرمایه‌گذاری، اصلاح نمود. در اصلاحیه جدید، به منظور افزایش سقف اعطا/ایجاد تسهیلات و تعهدات، مبنای محاسبه تسهیلات و تعهدات کلان به مبنای «سرمایه پایه» تغییر یافته است. همچنین با هدف ارتقای ظرفیت اعتباری بانک‌ها، سقف جمعی تسهیلات و تعهدات کلان از ۵ برابر سرمایه و اندوخته به ۸ برابر سرمایه پایه افزایش پیدا نموده است. یکی دیگر از موارد اصلاحی، امکان یافتن مجدد ضرایب تبدیل در مورد تعهدات مطابق آیین‌نامه کفایت سرمایه می‌باشد که بدون شک آثار مثبتی بر افزایش ظرفیت اعتباری شبکه بانکی کشور خواهد گذاشت. علاوه بر این، به منظور تسهیل استفاده بخش خصوصی از منابع صندوق توسعه ملی و نیز منابع مشابه خارجی، برخی ابهامات موجود در مورد نحوه ثبت «تسهیلات از محل صندوق توسعه ملی» و «تسهیلات اعطایی از محل منابع خارجی (فاینانس و ری‌فاینانس و...)» در صورت‌های مالی بانک‌ها مرتفع گردیده است.

حال با عنایت به مراتب مذکور و همچنین با توجه به این که در آیین‌نامه جدید بسیاری از نگرانی‌ها و مشکلات بانک‌ها در اجرای نسخه قبلی آیین‌نامه تسهیلات و تعهدات کلان، رفع شده است، انتظار می‌رود

تهران - بلوار میرداماد - شماره ۱۴۴، تلفن: ۲۴۹۵۱

صندوق پستی: ۷۱۷۷/۱۵۸۷۵، فاکس: ۶۶۷۲۵۶۷۴، سایت اینترنتی: [www.cbi.ir](http://www.cbi.ir)



## بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

شبکه بانکی کشور بیش از پیش التزام و اهتمام خود را به رعایت تمامی ضوابط و مقررات نظارتی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و به طور ویژه آیین نامه تسهیلات و تعهدات کلان نشان دهد.

خواهشمند است دستور فرمایند، مراتب به قید تسریع به کلیه واحدهای ذی ربط ابلاغ و بر حسن اجرای

آن نظارت گردد. ۵۵/۳۱۷۸۷۴۰۳/غ

مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی

اداره مطالعات و مقررات بانکی

حمیدرضا غنی آبادی

امیرحسین امین آزاد

۳۸۳۱-۵

۳۲۱۵-۰۲

پیوست: ۱۰ برگ

تهران - بلوار میروالد - شماره ۱۴۴، تلفن: ۲۶۶۵۱

صفحه پستی: ۷۱۷۷/۱۵۸۷۵، فاکس: ۶۶۷۲۵۶۷۴، سایت اینترنتی: [www.cbi.ir](http://www.cbi.ir)



**بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران**

**مدیریت کل مقررات، مجوزهای بانکی و مبارزه با پولشویی**

**اداره مطالعات و مقررات بانکی**

# **آیین نامه تسهیلات و تعهدات کلان**

مهرماه ۱۳۹۲

بِسْمِ تَعَالَى

باصولوات بر محمد و آل محمد

## «آیین نامه تسهیلات و تعهدات کلان»

شورای پول و اعتبار در اجرای بند (۴) ماده (۳۴) قانون پولی و بانکی کشور و ماده (۴۴) همان قانون و نیز بر اساس ردیف (۱) از بند (د) ماده ۹۷ قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران و با هدف امکان تخصیص منابع بانکی به تعداد بیشتری از آحاد جامعه، تنوع بخشی بیشتر به سبد اعتباری مؤسسات اعتباری و به حداقل رساندن زیان های ناشی از تمرکز منابع مؤسسات اعتباری، «آیین نامه تسهیلات و تعهدات کلان» را که از این پس به اختصار «آیین نامه» نامیده می شود، به شرح ذیل تصویب نمود:

### فصل اول - تعاریف

ماده ۱- در این آیین نامه عناوین ذیل به جای عبارت های مربوط بکار می روند:

- ۱-۱- بانک مرکزی: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
- ۱-۲- مؤسسه اعتباری: بانک یا مؤسسه اعتباری غیربانکی که به موجب قانون و یا با مجوز بانک مرکزی تأسیس شده و تحت نظارت آن بانک قرار دارد. در این آیین نامه شعبه بانک خارجی نیز مؤسسه اعتباری محسوب می گردد.
- ۱-۳- شعبه بانک خارجی: واحد عملیاتی از یک بانک خارجی که در چارچوب آیین نامه اجرایی «نحوه تأسیس و عملیات شعب بانک های خارجی در ایران» مصوب جلسه مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۲۸ هیأت وزیران، در جمهوری اسلامی ایران فعالیت دارد.
- ۱-۴- ذینفع واحد: «یک شخص حقیقی یا حقوقی به طور مستقل» و یا «دو یا چند شخص حقیقی یا حقوقی که به واسطه برخورداری از روابط مالکیتی، مدیریتی، مالی، کنترلی و یا به هر نحو دیگری می توانند مؤسسه اعتباری را در معرض ریسک قرار دهند، بدین

ترتیب که مشکلات یکی از آنها بتواند به دیگری تسری یابد و منجر به عدم بازپرداخت یا ایفای به موقع تسهیلات و یا تعهدات آنها شود».

۵-۱- افراد تحت تکفل: فرزندان ذکور تا سن ۱۸ سالگی و فرزندان اناث در صورتی که فاقد شغل و همسر باشند.

۶-۱- تسهیلات و تعهدات: آن دسته از ارقام بالا و پایین خط ترازنامه مؤسسه اعتباری که به طور بالفعل یا بالقوه موجب تحمیل ریسک از طرف ذینفع واحد به مؤسسه اعتباری می شود.

۷-۱- سرمایه پایه: مطابق با مفاد آیین نامه سرمایه پایه بانکها و مؤسسات اعتباری مصوب یک هزار و سیزدهمین جلسه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۲۷ شورای پول و اعتبار (موضوع بخشنامه شماره م/۱۹۱۱ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۱۶)

۸-۱- تسهیلات و تعهدات کلان: مجموع خالص تسهیلات و تعهدات اعطایی/ایجاد شده به/برای هر ذینفع واحد که میزان آن حداقل معادل ۱۰ درصد سرمایه پایه مؤسسه اعتباری باشد. این حد برای شعبه بانک خارجی، ۳ درصد مجموع دارایی های شعبه می باشد.

۹-۱- واحد تابعه: شخص حقوقی است که بیش از ۵۰ درصد سهام و یا سرمایه دارای حق رای آن به طور مستقیم و یا غیرمستقیم متعلق به شخص دیگر است.

۱۰-۱- واحد وابسته: شخص حقوقی است که حداقل ۲۰ درصد و حداکثر ۵۰ درصد سهام یا سرمایه دارای حق رأی آن به طور مستقیم و یا غیرمستقیم متعلق به شخص دیگر است.

## فصل دوم - ذینفع واحد

**ماده ۲-** مؤسسه اعتباری موظف است در اعطای تسهیلات یا ایجاد تعهدات، نسبت به شناسایی ذینفع

واحد اقدام نماید. مصادیق ذینفع واحد به شرح زیر می‌باشد:

**۱-۲-** شخص حقیقی یا حقوقی به طور مستقل؛

**۲-۲-** اشخاص حقیقی و حقوقی دارای روابط مالکیتی، شامل:

**۱-۲-۲-** شخص حقیقی به اتفاق همسر و افراد تحت تکفل وی با واحد(های) تابعه و

یا وابسته آن‌ها؛

**۲-۲-۲-** شخص حقوقی با واحد(های) تابعه و یا وابسته آن؛

**۲-۲-۳-** واحدهای تابعه و یا وابسته یک شخص حقیقی یا حقوقی با یکدیگر مشروط

بر آن که حاصل ضرب درصد تملک آن‌ها توسط شخص مزبور، حداقل ۲۰ درصد باشد.

**۳-۲-** اشخاص حقوقی دارای روابط مدیریتی، شامل:

**۱-۳-۲-** شخص حقوقی با شخص حقوقی دیگری که حداقل دو سوم اعضای هیأت

مدیره آن‌ها مشترک می‌باشد؛

**۲-۳-۲-** شخص حقوقی با شخص حقوقی دیگری که رییس هیأت مدیره آن‌ها

مشترک می‌باشد.

**۴-۲-** اشخاص حقیقی و حقوقی دارای روابط مالی، شامل:

**۱-۴-۲-** شخص حقیقی با همسر و افراد تحت تکفل وی؛

**۲-۴-۲-** ضامن با مضمون‌عنه مشروط بر آن که میزان ضمانت، حداقل معادل ۷۵

درصد درآمد سالیانه/دارایی ضامن باشد. عکس رابطه فوق در صورتی مصداق دارد که

اشخاص مزبور دارای ضمانت متقابل باشند؛

**۳-۴-۲-** شخص (الف) با شخص (ب) مشروط بر آن که بیش از ۵۰ درصد درآمد

ناخالص سالیانه شخص (الف) توسط شخص (ب) تأمین شود. عکس رابطه فوق

مصداق ندارد.

**تبصره ۵-** اشخاص دارای روابط استخدامی از شمول قاعده فوق، مستثنی می‌باشند.

۲-۴-۴- اشخاصی که هر یک دارای حداقل ۲۰ درصد از سهام یا سرمایه دارای حق رأی یک شخص حقوقی باشند؛

۲-۴-۵- اشخاصی که بیش از ۵۰ درصد درآمد ناخالص سالیانه هر یک از آنها از منبع درآمد واحدی باشد.

تبصره - اشخاصی که به واسطه روابط استخدامی دارای چنین ویژگی هستند، مشمول قاعده فوق نمی‌باشند.

#### ۲-۵- اشخاص حقیقی و حقوقی دارای روابط کنترلی، شامل:

۲-۵-۱- شخص حقیقی به اتفاق همسر و افراد تحت تکفل وی با شخص حقوقی که به هر نحوی دارای حق رأی بیش از ۲۰ درصد آرای آن شخص حقوقی می‌باشند؛

۲-۵-۲- شخص حقوقی با شخص حقوقی دیگری که به هر نحوی دارای حق رأی بیش از ۲۰ درصد آرای آن می‌باشد؛

۲-۵-۳- شخص حقیقی یا حقوقی با شخص حقوقی دیگری که قادر به راهبری سیاست‌های مالی و عملیاتی از جمله تصمیمات مربوط به تقسیم سود آن می‌باشد؛

۲-۵-۴- شخص حقیقی یا حقوقی با شخص حقوقی دیگری که به هر نحوی قادر به نصب و عزل اکثریت اعضای هیأت مدیره آن می‌باشد.

#### ۲-۶- سایر مصادیق

روابط دیگری که ماهیتاً مشابه مصادیق مذکور در ردیف‌های ۲-۱ الی ۲-۵ این ماده می‌باشند.

## فصل سوم - تسهیلات و تعهدات

ماده ۳- مؤسسه اعتباری موظف است در محاسبه مجموع خالص تسهیلات و تعهدات اعطا/ایجاد شده مربوط به ذینفع واحد، اقلام زیر را مشمول محاسبه قرار دهد.

### ۳-۱- تسهیلات، مشتمل بر اقلام بالای خط ترازنامه مؤسسه اعتباری، به شرح زیر:

- تسهیلات اعطایی، اعم از ریالی و ارزی شامل اصل و سود و وجه التزام تأخیر تأدیه دین (با توجه به ماهیت عقود موضوع تسهیلات)؛
- تسهیلات اعطایی به سایر مؤسسات اعتباری؛
- اسناد و بروات ریالی واخواست شده؛
- بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی پرداخت شده؛
- بدهکاران بابت ضمانت نامه های پرداخت شده؛
- بدهکاران بابت کارت های اعتباری پرداخت شده؛
- بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی مدت دار، اعم از ریالی و ارزی؛
- بدهکاران بابت بروات اسنادی مدت دار، اعم از ریالی و ارزی؛
- پیش پرداخت بابت خرید اموال معاملات؛
- اموال خریداری شده بابت عقود؛
- کار در جریان جعاله؛
- بدهی مشتریان در حساب بدهکاران موقت؛
- بدهی مشتریان بابت مابه التفاوت نرخ ارز؛
- بدهکاران بابت بروات اسنادی پرداخت شده؛
- بدهکاران بابت تسهیلات اعطایی از محل صندوق توسعه ملی؛
- بدهکاران بابت تسهیلات اعطایی از محل منابع خارجی (فاینانس، ریفاینانس و ...)

### ۳-۲- تعهدات، مشتمل بر اقلام پایین خط ترازنامه مؤسسه اعتباری، به شرح زیر:

- تعهدات بابت انواع اعتبارات اسنادی؛
- تعهدات بابت ضمانت نامه ها و پذیرش های صادره، اعم از ریالی و ارزی؛
- تعهدات بابت کارت های اعتباری؛
- تضمین اوراق مشارکت صادره و تعهدات بابت مانده سهام پذیره نویسی شده؛



- تعهدات بابت قراردادهای منعقدہ معاملات؛
- بروات اسنادی مدت‌دار قبولی‌نویسی شده؛
- تعهدات بابت تسهیلات اعطایی از محل منابع صندوق توسعه ملی؛
- تعهدات بابت تسهیلات اعطایی از محل منابع خارجی (فاینانس، ری‌فاینانس و ...)
- تعهدات بابت اعتبار اسنادی سایر مؤسسات اعتباری.

تبصره ۱- تسهیلات و تعهدات شامل تسهیلات و تعهدات اعطا/ایجاد شده از طریق شعب مؤسسات اعتباری در خارج از کشور نیز می‌گردد.

تبصره ۲- سود سال‌های آینده، وجوه دریافتی مضاربه، حساب مشترک مشارکت مدنی و وجوه اداره شده در محاسبه خالص تسهیلات منظور نمی‌شود. برای محاسبه خالص تعهدات نیز لازم است پیش‌دریافت نقدی اخذ شده بابت اعتبارات اسنادی و سپرده نقدی ضمانتنامه از میزان تعهدات کسر گردد.

ماده ۴- برای محاسبه مجموع خالص تسهیلات و تعهدات مربوط به هر ذینفع واحد، مبلغ تسهیلات با ضریب یک و مبلغ تعهدات با اعمال ضرایب مندرج در بند ۲-۵ آیین‌نامه کفایت سرمایه ملحوظ می‌شود.

تبصره- در محاسبه مجموع خالص تسهیلات و تعهدات مربوط به هر ذینفع واحد، تعهدات بابت تسهیلات اعطایی از محل منابع صندوق توسعه ملی و منابع خارجی (فاینانس، ری‌فاینانس و ...) باید با ضریب  $+/5$  لحاظ شود.

ماده ۵- در مورد شرکت‌هایی که مؤسسه اعتباری، مالک تمام یا بخشی از سهام آنها می‌باشد، قیمت تمام شده سهام مزبور نیز در محاسبه مجموع خالص تسهیلات و تعهدات مربوط به آنها منظور می‌شود.

#### فصل چهارم - حدود تسهیلات و تعهدات کلان

ماده ۶- حداکثر مجموع تسهیلات و تعهدات به هر ذینفع واحد نباید از  $20$  درصد سرمایه پایه آن مؤسسه اعتباری تجاوز نماید.

تبصره - حد مذکور در این ماده برای شعبه بانک خارجی،  $5$  درصد مجموع دارایی‌های شعبه می‌باشد.

**ماده ۷-** حداکثر مجموع تسهیلات و تعهدات کلان در هر مؤسسه اعتباری، ۸ برابر سرمایه پایه آن مؤسسه اعتباری می‌باشد.

**تبصره -** حد مذکور در این ماده برای شعبه بانک خارجی، ۶۰ درصد مجموع دارایی‌های شعبه می‌باشد.

**ماده ۸-** در مواردی که میزان تسهیلات مورد تقاضای یک ذینفع واحد بیش از حدود تعیین شده در این آیین‌نامه باشد، مؤسسه اعتباری می‌تواند با رعایت حدود مقرر، از روش اعطای تسهیلات به صورت مشترک (سندیکایی، کنسرسیومی و یا روش‌های مشابه) استفاده نماید.

### **فصل پنجم - کنترل داخلی**

**ماده ۹-** اعطاء یا ایجاد هرگونه تسهیلات و تعهدات به ذینفع واحد که موجب قرارگرفتن تسهیلات و تعهدات مزبور در شمول تسهیلات و تعهدات کلان شود، باید قبلاً به تصویب هیأت مدیره مؤسسه اعتباری برسد.

**ماده ۱۰-** هیأت مدیره مؤسسه اعتباری موظف است به منظور شناسایی و ثبت کلیه تسهیلات و تعهدات کلان و تغییرات پس از آن و همچنین پایش چنین تسهیلات و تعهداتی از حیث انطباق با سیاست‌های اعتباری مؤسسه اعتباری، دستورالعمل جامعی متضمن رویه‌های اداری و حسابداری و ساز و کارهای کنترل داخلی مناسب، تدوین و به مرحله اجرا درآورد. دستورالعمل مزبور باید به گونه‌ای تدوین شده باشد که هرگونه روابط جدید بین اشخاص را در جهت شناسایی ذینفع واحد، پایش نماید.

**ماده ۱۱-** هیأت مدیره مؤسسه اعتباری مکلف است ظرف مدت سه ماه پس از ابلاغ این آیین‌نامه، یکی از واحدهای سازمانی مرتبط را برای اجرایی نمودن مفاد آیین‌نامه مزبور، تعیین و به بانک مرکزی اعلام نماید.

**ماده ۱۲-** هیأت مدیره مؤسسه اعتباری باید واحد سازمانی موضوع ماده ۱۱ را موظف نماید ظرف مدت شش ماه پس از ابلاغ این آیین‌نامه، یک بانک اطلاعاتی حاوی اطلاعات مربوط به ذینفع واحد ایجاد کند. بانک اطلاعاتی مزبور باید حداقل شامل مشخصات هر ذینفع واحد، مانده تسهیلات و تعهدات مربوط به هر ذینفع واحد، نوع روابط اشخاص مشمول ذینفع واحد و تسهیلات و تعهدات مستتبی از حدود مقرر، باشد.

**ماده ۱۳-** شعب، واحدهای اعتباری یا سایر مراجع ذی ربط مؤسسه اعتباری مکلفند پیش از اعطا/ایجاد هرگونه تسهیلات و تعهدات، علاوه بر استعلام از «سامانه جامع اطلاعات مشتریان» در بانک مرکزی، اطلاعات مربوط به ذی نفع واحد را از واحد سازمانی موضوع ماده ۱۱ استعلام نماید.

#### **فصل ششم - الزامات گزارش دهی**

**ماده ۱۴-** مؤسسه اعتباری موظف است تمامی اطلاعات مربوط به تسهیلات و تعهداتی را که مطابق مفاد این آیین نامه به عنوان تسهیلات و تعهدات کلان محسوب می شوند، در مقاطع زمانی ماهانه و حداکثر ظرف مدت یک هفته پس از پایان هر ماه، به شیوه‌ای که بانک مرکزی اعلام خواهد نمود، به آن بانک گزارش نماید. اطلاعات مربوط به تسهیلات و تعهدات مزبور باید حداقل شامل هرگونه تغییر در مانده آن‌ها، اطلاعات مربوط به ذینفع واحد، نوع و میزان وثایق دریافتی باشد.

**ماده ۱۵-** چنانچه بنا به دلایل قهری؛ از جمله عدم بازپرداخت تسهیلات و یا ایفای تعهدات از سوی ذینفع واحد، ایجاد روابط جدید میان اشخاص و همچنین کاهش سرمایه پایه مؤسسه اعتباری، حدود مقرر در این آیین نامه نقض شود، مؤسسه اعتباری موظف است از اعطاء/ایجاد هرگونه تسهیلات و تعهدات جدید به ذینفع واحد مزبور تا زمان تطبیق خود با حدود تعیین شده خودداری نماید. مؤسسه اعتباری باید در گزارش‌گری تسهیلات و تعهدات کلان به بانک مرکزی - موضوع ماده ۱۴-، چنین مواردی را به طور مستقل گزارش نماید. گزارش مزبور باید حداقل شامل اطلاعات مربوط به تسهیلات و تعهداتی که منجر به نقض حدود شده است، ذینفع واحد مربوط، میزان تخطی و تاریخ وقوع تخطی باشد.

**ماده ۱۶-** در اعطای تسهیلات به صورت مشترک (سندیکایی، کنسرسیومی و یا روش‌های مشابه)، هر یک از مؤسسات اعتباری مشارکت‌کننده باید تسهیلات مزبور را به میزان سهم خود گزارش نمایند.

#### **فصل هفتم - سایر**

**ماده ۱۷-** مؤسسه اعتباری نباید به آن دسته از اشخاص حقیقی یا حقوقی که بیش از حدود مقرر در این آیین نامه به آن‌ها تسهیلات و یا تعهداتی اعطاء/ایجاد گردیده، تسهیلات و یا تعهدات جدید اعطاء/ایجاد نماید.

**ماده ۱۸ - «آیین‌نامه تسهیلات و تعهدات کلان»** موضوع بخشنامه شماره ۹۱/۱۲۲۳۴۲ مورخ ۱۳۹۱/۵/۱۰ و همچنین کلیه مصوبات قبلی شورای پول و اعتبار که مغایر با مفاد این آیین‌نامه باشند، به تشخیص و اعلام بانک مرکزی قابل منسوخ شدن می‌باشد.

آیین‌نامه تسهیلات و تعهدات کلان در ۱۸ ماده و ۷ تبصره در یک‌هزار و یکصد و شصت و ششمین جلسه مورخ ۱۳۹۲/۸/۷ به تصویب شورای پول و اعتبار رسید و از تاریخ ابلاغ، لازم‌الاجرا است.

